

Socialdemokraterna

Investera i erfarenhet

Socialdemokraternas äldrepolitiska plattform

Antagen av partistyrelsen 9 oktober 2009

Innehållsförteckning

Generationskontraktet	4
Att leva i en föränderlig värld.....	6
Att ha en trygg ekonomi	8
Pension är uppskjuten lön.....	8
Rätt att jobba till 65 - möjlighet att jobba efter 65.....	9
Att ha inflytande och makt	11
Att leva ett liv i hälsa	13
Hälsofrämjande arbete i den nära vården	13
Möjlighet att välja vårdgivare	14
Förebygg olyckor i hemmet	15
Hjälpmedel.....	16
Hälsokonto för alla.....	16
Rätt läkemedel och rätt dos.....	17
Apoteket.....	18
Att flytta eller bo kvar? Det ska vara lättare att välja.....	20
Boende för ”yngre” äldre	21
Seniorbostäder.....	21
Trygghetsbostäder	22
Närmiljöns betydelse för äldres vardag	22
Vård- och omsorgsboende.....	23
Korttidsboende/vård	24
Höjd kvalitet i äldreomsorgen	25
Större inflytande i vardagen	25
Hög och likvärdig kvalitet för alla	26
Jämställdhet	27
Personalen – äldreomsorgens viktigaste resurs	28
Mönsterarbetsplatser	29
Äldreomsorg för HBT-personer	29
Äldreomsorg för äldre med annat modersmål	29
God och näringsriktig mat för äldre	30
Frivilliga insatser	31

Äldreforskningen	31
Att investera i de svårast sjuka och sköra äldre	33
Utveckla geriatriken – investera i personalen	33
Bättre samordning kring svårt sjuka äldre.....	34
Demensvården	35
Anhöriga	36
Utveckla hemsjukvården.....	37

Generationskontraktet

Varje generation drar nytta av den välfärd som generationer före oss har lagt grunden till genom sitt arbete.

De som är äldre idag har jobbat och slitit, ofta under ett mycket långt arbetsliv. De har gjort det för att det skulle bli bättre för nästa generation – för att barnen skulle få en bättre chans till utbildning än vad de fick, för att de unga inte skulle behöva utstå samma faror på arbetsplatserna som de fick göra. Nästa generation skulle få växa upp i ett bättre och mer rättvist samhälle.

Och vi fick det bättre! Vår generation har fått bättre förutsättningar tack vare tidigare generationers arbete.

Nu är det många av dem som behöver vår hjälp. Det är dags att ge något tillbaka till den generation som investerade i oss. När hälsan sviktar och kroppen värker och man inte klarar sig hemma på egen hand – då ska hemtjänsten, vården och omsorgen finnas där. Och den ska vara av högsta kvalitet. Det är vår generations skyldighet! Det är ett moraliskt ansvar att uppfylla generationskontraktet.

Pensionärer är ingen enhetlig grupp. Alla äldre är unika, med olika behov och drömmar. Precis som de var innan de blev pensionärer. Det är också stor skillnad på att vara 65 år och att vara 95 år. En del vill fortsätta arbeta efter pensioneringen, andra vill ägna sig åt familj och egna intressen. Äldre har rätt att själva bestämma om sina liv och att bli lyssnade till som fullvärdiga och behövda medborgare. Det behövs en förändring av samhället som anpassar sig till den fantastiska framgången med långa liv.

Tidigare generationer byggde landet genom sitt arbete och så måste också vi i efterföljande led göra. Vi är övertygade om att vi kommer att klara av att finansiera en gemensam välfärd av hög kvalitet även i framtiden, trots att förväntningarna stiger och vi blir allt äldre. Vi ska klara det genom fler arbetade timmar, genom arbete för alla. Unga måste komma in på arbetsmarknaden tidigare, frånvaro och ”förtidspensionering” på grund av ohälsa måste förebyggas, nya svenskar måste få jobb snabbare. De som vill bör också ha möjligheten att stanna kvar i arbete också efter 67-årsdagen. Då blir de arbetade timmarna fler och den finansiella basen för välfärdssamhället stabilare.

Vi socialdemokrater har sedan valet 2006 omprövat och förnyat vår politik. Under 2008 genomförde vi rådslag om en rad politiska frågor. Vi har varit på möten runt om i landet och lyssnat på intensiva diskussioner som sedan har lett fram till nya ställningstaganden. I denna skrift presenterar vi vår förnyade äldrepolitik.

Mona Sahlin
Ordförande för Socialdemokratiska partiet

Ylva Johansson,
Talesperson för
välfärdsfrågor (S)

Att leva i en föränderlig värld

På bara 100 år har medellivslängden i Sverige ökat med över 25 år. Det beror på medicinska framsteg, men också på att vi bor bättre, äter näringsrik mat och har bättre arbetsförhållanden. Det är en fantastisk framgång för vårt välfärdssamhälle. År 2015 kommer en femtedel av alla som bor i Sverige att vara över 65 år. Så har det aldrig sett ut tidigare. För bara några årtionden sedan kunde man räkna med fem, kanske tio, friska år efter pensioneringen.

Den stora fyrtiotalistgeneration som nu går i pension ”mitt i livet” tar med sig en aktiv livsstil in i pensioneringen. Fyrtiotalisterna har många innehållsrika år framför sig. Det handlar om en generation som har präglat och omformat det moderna Sverige och som är vana att kunna ta för sig. Allt fler kan och vill arbeta efter 65-årsdagen. De kommer att resa, vara starka konsumenter och intresserade av att bo bra. Hur de nya äldre kan välja att ordna sina liv har stor betydelse för den svenska välfärden. Det har betydelse för att de själva skall kunna lita på att få god vård och omsorg den dag de behöver det och för att vår modell med solidarisk finansiering av jämlik välfärd för alla ska hålla.

När allt fler som pensioneras utöver grundpension också har inkomstpension från arbete är det fler som kommer att få en hygglig ekonomisk standard som pensionärer. Många har också tillgångar i form av hus eller bostadsrätt.

Men det gäller inte alla. De klasskillnader som finns i yrkeslivet blir inte mindre påtagliga vid pensioneringen. Arbetslöshet, dåliga arbetsvillkor, otillräcklig utbildning, svag ekonomi och otrygghet tidigare i livet präglar livsvillkoren som pensionär. Många äldre kommer att leva under knappa förhållanden. På grund av låga inkomster under yrkeslivet har de inte haft möjlighet att lägga undan besparingar att luta sig tillbaka mot på ålderns höst. Utmaningen är att garantera och klara en vård och omsorg av hög kvalitet för alla äldre på lika villkor oavsett bakgrund, även om de äldre successivt blir så många fler.

Det finns de som målar upp en mörk bild av framtiden. Antalet äldre kommer att öka kraftigt och vi kommer därför inte har råd att finansiera välfärden gemensamt utan blir tvungna att betala en allt större del av vården och omsorgen ur egen ficka.

Vi socialdemokrater avvisar bestämt sådana resonemang. Framtiden är på intet vis förutbestämd. Det handlar om politisk vilja och politiska prioriteringar. Vissa borgerliga företrädare använder sådana argument för att skrämmas i sin strävan att

montera ned vår gemensamt finansierade välfärd – till var och en efter behov, från var och en förmåga.

Åldersutveckling ser så ut att det främst är de yngre pensionärerna som ökar i antal under de närmaste åren. Behoven av samhällets insatser börjar komma efter 75-årsåldern och i större omfattning från 80- och 85-årsåldern. Det är först 2020 som antalet i befolkningen som är över 80 år ökar mer påtagligt.

Jämfört med många andra länder har Sverige ett gott utgångsläge. Vi har en hygglig grund att stå på genom ett robust pensionssystem, relativt höga födelsetal, positiv nettoinvandring och en jämförelsevis väl utbyggd vård och omsorg för äldre.

Vi har tid att ställa om och förbereda samhället på att vi blir allt fler äldre. Men vi måste agera nu! Vi socialdemokrater vill investera i vår gemensamma välfärd och ta vara på människors kraft och erfarenhet. Inte öka klyftorna i samhället.

Att ha en trygg ekonomi

Grunden för ett bra liv är en trygg och stabil ekonomi. Många pensionärer har det idag betydligt bättre ekonomiskt ställt än tidigare generationers pensionärer. Andelen pensionärer med enbart garantipension kommer på sikt att minska. Sysselsättningen har varit hög under den tid som de nu nyblivna pensionärerna har varit yrkesverksamma. Sysselsättningen för kvinnor har utvecklats särskilt starkt. De flesta kommer därför att ha inkomstillskott från allmän tjänstepension, andra avtalade tillägg och kanske även eget sparande.

Men fortfarande är det många som lever under mycket knappa förhållanden. Bland dessa finns personer som har kommit till Sverige i vuxen ålder, men också en stor grupp äldre kvinnor som enbart har garantipension. De yrkesarbetade inte alls eller arbetade deltid när deras barn var små. Det var en tid då det inte fanns tillgång till en lika väl utbyggd förskola som idag. Det var också en tid då många kvinnor var hemarbetande utan egen inkomst.

För dessa och andra med de lägsta inkomsterna höjde vi socialdemokrater under vår regeringstid bostadstillägget i flera omgångar. Det har varit ett träffsäkert instrument för att särskilt rikta förbättringar till dem med de lägsta pensionerna. För att inte kommande pensionärsgenerationer ska hamna i samma situation som dagens äldre kvinnor med de lägsta inkomsterna, krävs en fortsatt politik för ökad jämställdhet, god förskola för alla, stärkt rätt till heltid och mer jämställda löner. Med det nya pensionssystemet där livsinkomstprincipen är grunden, det vill säga att den enskilde under hela sitt liv tjänar in till den pensionsrätt som han eller hon kommer att få, blir denna politik än viktigare.

Den borgerliga regeringen går motsatt väg. De för en konsekvent politik som inte gynnar jämställdhet, utan direkt bäddar för sämre ålderspensioner för framtidens kvinnliga pensionärer.

Pension är uppskjuten lön

Dagens pensionärer har byggt vår välfärd och vårt välstånd genom sitt arbete. Den pension som alla får efter ett långt arbetsliv är uppskjuten lön.

Regeringen har skapat en klyfta mellan pensionärer och löntagare genom att införa en ny pensionärsskatt. Det innebär att skatten på pension blir högre än för samma inkomst för en löntagare – och detta trots att pensionen i sig oftast är lägre än lönen. Regeringen säger att det ska löna sig att arbeta. Det håller vi socialdemokrater med

om. Men vi menar också att det ska löna sig att ha arbetat. Pension och lön ska beskattas lika.

Den borgerliga regeringen föreslår efter massiva påtryckningar från landets pensionärer en skattesänkning. Men samtidigt föreslår regeringen ytterligare en skattesänkning för löntagarna som är större skattesänkningen för pensionärer. Klyftan mellan pensionärer och löntagare vidgas ytterligare. Regeringens beslut att beskatta pensionärens och löntagares inkomster olika är därför djupt orättvist.

Vi socialdemokrater vill att det ska löna sig att arbeta, men vi vill också att det ska löna sig att ha arbetat ett långt och strävsamt liv. Därför accepterar vi inte skillnaden i beskattning mellan lön och pension. Vi vill steg för steg minska klyftan i beskattning mellan löntagare och pensionärer. Rätt ska vara rätt. Lön och pension ska beskattas lika.

Vi socialdemokrater vill

- att pension och lön ska beskattas lika.

Rätt att jobba till 65 - möjlighet att jobba efter 65

Vi socialdemokrater har slagits för rätten till pension. Det är en kamp vi är stolta över. Och vi kommer att fortsätta att ta strid för rätten till pension. Vi är också ett parti som ska slåss för äldres rätt till arbete. Det handlar om att inte bli utsliten på jobbet. Att inte blir diskriminerad eller ratad i förtid. Det handlar om möjligheten att få fortsätta bidra i arbetslivet även efter 65 års ålder.

Sverige består inte bara av unga som vill jobba, utan också av äldre som både vill och kan arbeta efter 65-årsdagen. Valfärd kräver högre sysselsättning för att kunna betalas även i en framtid där vi blir allt fler äldre. Fler som arbetar och arbetar längre är ett sätt att klara välfärden.

Med fortsatt bättre hälsa hos äldre och den tydligare arbetslinjen i det nya pensionssystemet, som gör det mer lönsamt att arbeta efter 65 år, finns det fler som vill fortsätta arbeta några år efter pensioneringen, men mer på sina egna villkor. För många kan det ha stor betydelse att kunna arbeta tillfälligt under perioder som man själv väljer. Arbetsgivare kan då anställa pensionärer för enskilda projekt eller under perioder med hög arbetsbelastning.

Från en del håll låter det som om lösningen på dagens jobbkris är att utesluta de äldre från arbetsmarknaden för att lämna plats för de yngre. Det löser inga problem. Vi kan inte undvara den erfarenhet äldre samlat på sig under ett långt yrkesliv.

Men, det finns de som inte orkar arbeta ända fram till 65-årsdagen på grund av tungt arbete som slitit hårt på kroppen. Det är ett enormt slöseri med människors kraft. Vi vill göra det möjligt för alla att arbeta ända fram till pensionsdagen. Det behövs målmedvetna insatser på arbetsplatserna för att förändra arbetsmiljö och attityder.

Vi föreslår ett system där erfarna anställda inom t.ex. äldreomsorgen ska utbildas till mentorer för de yngre och nyanställda. På så sätt kan den erfarna personalens kompetens tas tillvara, arbetsvillkoren blir rimliga för den som inte längre orkar tunga lyft samtidigt som rekrytering och introduktion av ny personal underlättas.

Vi vill skapa seniorjobb för personer över 60 år som har svårt att komma tillbaka i arbete. Kompetensförmedlingen ska erbjuda stöd till alla, också erfarna.

Vi vill uppmuntra de äldre som vill och kan fortsätta arbeta efter 65 år att göra det. De äldre som kan och väljer att jobba ytterligare efter 65-årsdagen ska mötas med en ekonomisk stimulans. Deras bidrag till allas vår välfärd är värt en uppmuntran.

Det är bra att det nu finns en lagstiftning som förbjuder åldersdiskriminering i arbetslivet. Men det räcker inte. Fler äldre i befolkningen betyder mer erfarenhet. Ett litet land som Sverige måste ta tillvara den kunskapen. Vi vill därför inrätta en erfarenhetsdelegation. Delegationen ska ha till uppgift att förändra attityden till äldre på arbetsmarknaden så att äldres kunnande och erfarenhet bättre tas tillvara. Delegationen ska kartlägga de hinder som idag finns för äldres arbete och föreslå åtgärder för att undanröja dessa. Delegationen ska ha ett tydligt tidsbegränsat uppdrag.

Vi socialdemokrater vill

- förändra arbetsvillkor och arbetsmiljö så att människor inte slits ut i förtid utan orkar jobba fram till pensionsåldern,
- att de äldre som kan och väljer att jobba ytterligare efter 65-årsdagen ska mötas med en ekonomisk stimulans,
- skapa seniorjobb för dem över 60 år som har svårt att komma in på arbetsmarknaden,
- inrätta en erfarenhetsdelegation.

Att ha inflytande och makt

När blir man för gammal? Ingen vet säkert, men helt klart sker det allt för tidigt. I den svenska riksdagen, vår lagstiftande församling, finns endast ett fåtal ledamöter över 65 år. I kommuner och landsting finns något fler, men fortfarande en liten andel. Har vi råd att i de beslutande församlingarna avstå från den kunskap och den erfarenhet som äldre har? Svaret är naturligtvis nej.

2009 är det 114 000 svenskar som blir 65 år. För många innebär pensioneringen möjlighet till nya engagemang. Det kan handla om resor eller att gå en kurs för att lära nytt. För andra handlar det om ideellt engagemang i föreningar och för närstående. Pensionärer gör ovärderliga insatser i samhället och utan dem skulle den ideella sektorn tyna bort. Men äldre syns sällan i samhällsdebatten och efterfrågas inte ofta i politiken.

I den politiska debatten är ordet ”äldre” ofta förknippat med vård, omsorg, ökade kostnader och beroende. Bilden av pensionären är bilden av en som har gjort sitt. Många äldre vittnar om att de inte tas på allvar, möts med bristande respekt eller blir diskriminerade.

Riksdagens utredningstjänst (RUT) har undersökt hur väl folkvalda representanter befolkningen när det gäller ålder. Mer än var femte medborgare är över 65 år men i Sveriges riksdag är de en försvinnande liten minoritet. Både ungdomar och 65+ är underrepresenterade när det gäller både nominerade och valda. Ett tydligt mönster är att unga och pensionärer återfinns långt ner på partiernas nomineringslistor – det vill säga på en icke valbar plats. Människor i medelåldern är på motsvarande sätt överrepresenterade bland de folkvalda.

När det gäller riksdagen var det endast ett tiotal av de 349 valda ledamöterna som var över 65 år i valet 2006. I kommuner och landsting varierar åldersrepresentativiteten kraftigt. I vissa landsting är skillnaden 20 procentenheter mellan andelen äldre/yngre i befolkningen och andelen av de folkvalda. I vissa kommuner är skillnaden 30 procentenheter. I 60 kommuner finns ingen ledamot under 30 år och i åtta kommuner finns ingen över 65 år.

Vi socialdemokrater välkomnar och vill aktivt rekrytera pensionärer att engagera sig i politiken, göra debut i politiska församlingar och på de socialdemokratiska listorna. Många har inte haft tid att engagera sig i politiken när jobb och familj tagit mycket tid. Kanske har partiaktiviteten begränsats till att betala medlemsavgiften och delta på ett par möten per år. I samband med pensionen upptäcker många att de nu har både

tid och kraft att engagera sig i politiken. Men då är de inte alltid välkomna utan betraktas kanske som för gamla! Det är oacceptabelt och ett slöseri med kompetens som vårt parti inte har råd med.

Pensionärer är viktiga stöttelelare i samhället. Deras erfarenhet och kunnande behövs. Pensionärer är ingen enhetlig grupp i livets slut. De är olika. De har fortfarande stora delar av livet framför sig och de behövs i samhället liksom i politiken.

Vi socialdemokrater vill

- bjuda in och engagera pensionärer i socialdemokratiska partiet,
- starta ”politikerkola” för äldre som vill engagera sig,
- uppmärksamma pensionärers livsvillkor. Det kan handla om boende, service, arbete och kultur. Inte främst om vård och omsorg,
- samarbeta med pensionärsorganisationer.

Att leva ett liv i hälsa

Att kostnaderna för sjukvård och omsorg kommer att öka när allt fler människor blir 80 år och äldre råder det inget tvivel om. Frågan är hur mycket mer vården kommer att kosta? Det är svårt att ha en säker uppfattning om. Men vi vet att förebyggande arbete främjar folkhälsan och livskvaliteten och kan skjuta upp vård- och omsorgsbehov.

Det betyder att det förebyggande hälsoarbetet är en av de viktigaste samhällsuppgifterna – både ur ett mänskligt och ur ett samhällsekonomiskt perspektiv. Äldre ska ha förutsättningar att leva ett aktivt liv tillsammans med andra. De ska också ha tillgång till den kunskap som krävs för att leva ett hälsosamt liv. Att främja fysisk aktivitet och goda matvanor gäller inte bara unga människor eller medelålders. Effekten av hälsosam kost och motion är stor även bland äldre och kan motverka depressioner och förebygga fallolyckor och frakturer.

Hälsofrämjande arbete i den nära vården

Internationell forskning visar att en bra närsjukvård är den del av sjukvården som har störst betydelse för det förebyggande hälsoarbetet och folkhälsan. Utan en väl fungerande närsjukvård utnyttjas inte den samlade hälso- och sjukvårdens resurser på bästa sätt.

Förebyggande arbete ska tydligt ingå i den nära sjukvårdens uppdrag. Varje vårdcentral bör erbjuda insatser för rökavvänjning, alkoholrådgivning, kostrådgivning. Även skadeförebyggande arbete inom äldreomsorgen och läkemedelsgenomgångar bör vara en del av den nära sjukvårdens arbete. I de fall man vet att livsstilsförändringar ger lika eller större effekt som läkemedel, och om läkaren bedömer att det är möjligt, bör detta i första hand prövas och sedan noga följas upp av läkare. På ett antal platser i landet har Fysisk Aktivitet på Recept (FAR) framgångsrikt prövats. I samarbete med andra aktörer inom friskvårdsområdet kan arbetet med motion på recept utvecklas och förbättras.

Kunskap om den åldrande människans sjukdomar och samarbete mellan olika personalgrupper är en nödvändig förutsättning för ett arbete som utgår från en helhetssyn på människan och möjlighet att möta de mångskiftande vårdbehov en äldre person har. Det är också ett sätt att tidigt möta och fånga upp depression hos äldre.

Vi socialdemokrater vill

- att förebyggande arbete tydligt ska ingå i den nära vårdens uppdrag,
- att arbetet med Fysisk aktivitet på Recept ska utvecklas och förbättras,
- öka kunskapen om den åldrande människans sjukdomar i den nära vården.

Möjlighet att välja vårdgivare

Vi socialdemokrater vill att god kvalitet och hög tillgänglighet ska kunna kombineras med möjlighet att välja mellan olika alternativ där det finns underlag för flera vårdgivare. Vi vill att resurserna inom den nära vården fördelas så att det skapas drivkrafter att arbeta mer förebyggande, som stärker patientens ställning i vården och som bidrar till en mer jämlik och jämställd hälsa.

Medborgaren ska kunna välja sin vårdenhet – privat, kooperativ, ideellt driven eller offentlig – utifrån sina egna behov. Vi socialdemokrater har valt kalla detta Hälsoval. Varje region och landsting måste ha frihet att välja den modell som passar bäst utifrån lokala förutsättningar. Hälsoval ska stimulera hälsofrämjande arbete för alla åldersgrupper, att personalen samverkar i team för en helhetssyn på patienten och att patienten får vård på rätt nivå.

Olika patienter kostar olika mycket. Barn och äldre är generellt mer vårdkrävande, men vårdbehoven varierar också av andra skäl. I områden med stora sociala problem är hälsan sämre och vårdbehoven större.

Därför är det nödvändigt att vårdens resurser styrs dit där behoven är störst. Den ersättning vårdcentralerna får styr vilka insatser och prioriteringar vården gör. Får man ersättning per läkarbesök, som i borgerligt styrda Stockholm, ser man till att läkarna får så många och korta besök som möjligt. Det kan få helt orimliga konsekvenser för patienterna. En äldre kvinna som har diabetes, hjärtsvikt men också ont i lederna berättade att hon har varit van vid att med läkaren kunna ta upp olika problem vid ett och samma besök. Nu får hon göra ett nytt besök vid olika tillfällen för varje åkomma, eftersom det är det mest lönsamma för vårdgivaren.

Vi menar den att den ersättningen vårdcentralerna får ska utformas så att hänsyn tas till de olikheter som finns i hälsa, ålder, sjuklighet och vårdtyngd. Äldre ska kunna diskutera flera problem vid ett och samma läkarbesök för att slippa ansträngande besök vid flera tillfällen.

Landstingen och regionerna ansvarar för att alla människor har tillgång till närsjukvård inom rimliga avstånd. För oss socialdemokrater är det därför otänkbart

att acceptera fri etablering för vårdföretag inom den offentligt finansierade vården. De folkvalda ska ha rätt att neka nyetableringar och att geografiskt styra var en ny vårdgivare får etablera sig. Det är nödvändigt för att hälso- och sjukvårdens resurser ska kunna styras dit behoven är som störst. Dagens lagstiftning som ger privata företag valfrihet att välja bort patienter och fritt etablera sig där det är mest lönsamt ska ersättas med en valfrihet för patienten.

Vi socialdemokrater vill att

- medborgaren ska kunna välja vårdgivare,
- landsting och regioner ska själva bestämma vilken hälsovalsmodell som passar bäst utifrån lokala förutsättningar,
- ersättningen till vårdgivarna ska utformas så att hänsyn tas till de skillnader som finns i hälsa, ålder, sjuklighet och vårdtyngd,
- ersättningen bör premiera hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande insatser,
- folkvalda ska ha rätt att neka nyetableringar och geografiskt styra var en ny vårdgivare ska få etablera sig.

Förebygg olyckor i hemmet

Varje år dör ca 1 000 personer till följd av olyckor i hemmet. 40 000 skadas så illa att de hamnar på sjukhus. Det är framför allt äldre i eget boende som drabbas. Det är höga siffror, men något vi faktiskt kan förebygga.

Genom att äldre erbjuds enklare servicetjänster i hemmen kan fallolyckor förhindras och tusentals människors livskvalitet förbättras. Dessutom kan stora resurser sparas inom sjukvården. De plusjobb som den socialdemokratiska regeringen införde användes i många kommuner för att inrätta så kallade fixartjänster.

Socialdemokratiska regeringen ändrade lagen så att även äldre som inte har hemtjänst, men kan behöva hjälp ibland, kunde få det utan behovsprövning.

Många kommuner har sedan dess infört en Fixar-Malte. Han eller hon åker runt till kommunens äldre och hjälper kostnadsfritt till med praktiska tjänster. Fixar-Malte byter glödlampor, sätter upp gardiner eller tar ner julgransprydnader så att den äldre slipper stå och vingla på en pall. Samtidigt kan Fixar-Malte upptäcka om det finns några risker i hemmet, löst liggande sladdar eller korviga mattkanter.

Den borgerliga regeringens införande av skattesubventionerad hemhjälp kan negativt påverka de modeller med servicetjänster som i kommunernas regi växer fram och utvecklas över hela landet för att hjälpa äldre personer i hemmet.

Regeringen väljer att lägga pengarna på skattesubventionerad hemhjälp som många gånger till de personer som har råd att betala samtidigt som många äldre som behöver hjälp inte kommer att få det eftersom de inte har råd att köpa tjänsterna.

Vi vill istället ge äldre rätt till viss hjälp i hemmet utan kommunens biståndsprövning, till exempel fixartjänster eller ett visst antal hemtjänsttimmar för alla över en viss ålder.

I vissa kommuner erbjuds äldre över en viss ålder ett hälsosamtal av till exempel en distriktssköterska. Den äldre kan i lugn och ro diskutera hälsoproblem och vad hon eller han själv kan göra för att må bättre och samtidigt få veta vad kommun och landsting kan erbjuda.

Vi socialdemokrater vill

- att äldre ska ha möjlighet att få hjälp med enklare servicetjänster i hemmet utan biståndsbedömning.

Hjälpmedel

Bra hjälpmedel ökar också den äldres trygghet och ger större glädje och frihet. Väl fungerande hjälpmedel förebygger skador och ger därmed ett friskare liv. Kommuner och landsting har ett ansvar för att äldre får de hjälpmedel de behöver. Det finns en tendens att landstingen överlåter allt fler hjälpmedel till marknaden. Det kan leda till att vissa hjälpmedel som inte är tillräckligt efterfrågade kan komma att försvinna helt och hållet från marknaden, medan andra kan komma att bli för dyra för den enskilde att köpa.

Hälsokonto för alla

Många människor, oavsett om de är 23 eller 73 år, behöver hjälp med att hålla ordning på information som har med den egna hälsan att göra. Det är svårt att minnas vilken antibiotika läkaren ordinerade sist, vilka vaccinationer som är gjorda eller vilket knä som smärtade för tio år sedan. På samma sätt som de flesta människor idag har ett bankkonto på Internet kan man ha ett säkert konto för att samla information som rör hälsan.

Hälsokontot ska vara individuellt. Ingen annan än den som har hälsokontot ska ha tillgång till informationen. Kontot ska vara lika säkert som ett bankkonto.

Ett hälsokonto kan till exempel innehålla den egna journalen, kortfattad information från vårdcentraler, sjukhus och hemsjukvård, information från apoteket, tandläkaren, optikern, vaccinationer, utlandsvård etc, läkemedelsförteckning, personliga

minnesanteckningar. På sikt ska det också finnas möjlighet att ha direkt kontakt med vården.

Sjukvårdsrådgivningen driver en hemsida på Internet som heter 1177.se. Vi vill att hälsokontot ska kunna nås via denna hemsida. 1177.se kommer i framtiden att bli mer interaktivt för medborgarna, man ska kunna boka tider i vården, förnya recept etc.

Vi socialdemokrater vill

- möjliggöra för alla som vill, att ha ett eget hälsokonto för hälsoinformation på nätet.

Rätt läkemedel och rätt dos

Det är en fantastisk framgång att nya och verksamma mediciner utvecklas och kan bota och lindra sjukdomar. Läkemedel är den vanligaste behandlingsformen inom sjukvården. Men läkemedel utgör också ett stort och växande problem. Många, framför allt multisjuka äldre, har för många eller felaktigt kombinerade läkemedel. Det finns alltför många exempel då gamla och sköra personer har farit illa på grund av att de har fått för många läkemedel, läkemedel som inte fungerat ihop eller alltför stora doser av läkemedel. Vi menar att det behövs regelbundna och obligatoriska läkemedelsgenomgångar för alla äldre som behöver det. Äldre som behöver bör även ha tillgång till en läkare med ett helhetsansvar för den medicinska behandlingen och läkemedlen. I arbetet med läkemedelsgenomgångar är apotekare en viktig resurs. Det är viktigt att information om patientens alla läkemedel finns samlade på ett ställe för att läkare ska kunna fatta rätt beslut.

Den del av befolkningen som konsumerar mest läkemedel är de som är 80 år och äldre. Äldre drabbas i högre grad av läkemedelsbiverkningar än yngre eftersom kroppen ofta är skörare. Trots detta utprovas läkemedel aldrig eller sällan på personer som är äldre. När ett läkemedel har introducerats i vården är det angeläget att systematiskt följa upp användningen – framför allt i de äldre åldersgrupperna. Kunskapen om läkemedlens effekt är ofta begränsad vid introduktion. Godkännandet görs på avgränsade och kontrollerade patientgrupper. Uppföljning skapar förutsättningar för att patienter ska få rätt läkemedel och rätt dos.

Äldre ordineras för mycket antibiotika. Hela 36 procent av alla personer över 80 år fick minst en antibiotikakur under 2008. Förmodligen är antibiotikaanvändningen bland de äldre ännu högre eftersom en stor del av användningen på sjukhus och äldreboenden inte registreras per åldersgrupp.

Mycket tyder på att förskrivningen många gånger är dåligt underbyggd och inte följer gällande rekommendationer. På äldreboenden ställer läkare ofta diagnos och ordinerar antibiotika per telefon. De äldre riskerar att få fel antibiotika eller behandlas helt i onödan.

Äldre är extra känsliga för antibiotikas biverkningar. De tillhör också dem som drabbas mest av bakterier som är motståndskraftiga mot antibiotika.

Vi socialdemokrater föreslår

- regelbundna och obligatoriska läkemedelsgenomgångar,
- att alla äldre ska ha möjlighet till fast läkarkontakt som har helhetsansvar för den medicinska behandlingen och läkemedlen,
- att personal i vård och omsorg ska erbjudas utbildning i effektiv och säker läkemedelshantering,
- att Socialstyrelsens riktlinjer bör ses över och ta hänsyn till multisjuklighet och ålder.
- att läkemedel ska följas upp efter introduktion i vården – framför allt med avseende på de äldre åldersgrupperna,
- systematisk uppföljning och skärpt kontroll när det gäller antibiotikaförskrivningen till personer över 75 år.

Apoteket

Den borgerliga regeringens beslut att avreglera apoteksmarknaden och sälja ut apotek hotar att leda till sämre säkerhet och högre kostnader för läkemedel. Alla som bor i Sverige ska ha tillgång till apotek, även dem av oss som bor i glesbygden. Det är särskilt viktigt för äldre att ha nära till ett apotek. Därför ska det finnas apotek också på orter där det inte är strikt företagsekonomiskt lönsamt. Vi ville behålla apoteksmonopolet för de receptbelagda läkemedlen för att kunna upprätthålla service i hela landet och använda skattepengarna effektivt.

När det gäller vissa receptfria läkemedel, vill vi att dessa ska kunna köpas på andra ställen än apoteken, t.ex. Konsum och ICA.

Vi vill med ny lagstiftning ändra villkoren för apoteksmarknaden för att säkerställa effektiv användning av skattebetalarnas pengar, säker hantering, ändamålsenlig användning av läkemedel och god tillgänglighet i hela landet.

Vi socialdemokrater föreslår

- ny lagstiftning för apoteksmarknaden för att säkerställa effektiv användning av skattebetalarnas pengar, säker hantering, ändamålsenlig användning av läkemedel och god tillgänglighet i hela landet.

Att flytta eller bo kvar? Det ska vara lättare att välja.

Boendet är grundläggande för den egna tryggheten och livskvaliteten. Många är oroade för hur boendet ska fungera när de blir äldre. Det är en oro som sträcker sig långt ner i åldrarna. Får jag hjälp om jag bor kvar hemma? Finns det en ledig plats på äldreboende den dag jag inte klarar av att vara kvar hemma?

Många äldre vill bo hemma så länge som möjligt, men långt ifrån alla. Många vill i god tid, innan krafterna tryter, kunna flytta till ett boende där det är tryggt och där det finns möjlighet till gemenskap och service. Det måste därför finnas ett varierat utbud av bostäder för äldre. Studier visar att om äldre får tillgång till senior- eller trygghetsbostad kan behovet av vård- och omsorgsboende med heldygnsomsorg minskas. Det är positivt främst för den äldre, men också för samhället i form av minskade kostnader.

Vår utgångspunkt är att vård- och omsorgsboende av hög kvalitet ska finnas för alla när det behövs. Men kommunerna måste även göra mer för att stimulera utvecklingen av senior- och trygghetsboende för äldre. De äldre som vill flytta från huset eller den stora lägenheten till ett mer anpassat boende ska kunna göra det inom ramen för den öppna bostadsmarknaden. Alla människor har ett ansvar att planera för sitt boende på äldre dar, men samhället har också ett ansvar att se till att det finns tillgång till bra bostäder för äldre. Det är därför nödvändigt att kommunerna vid planering av bostadsförsörjningen kartlägger och planerar äldres behov. Samhället har ett ansvar för att pensionärer med låga inkomster har möjlighet att bo i senior- och trygghetsboende genom till exempel bostadstillägg för pensionärer (BTP).

Många äldre vill bo kvar hemma i sin invanda miljö så länge som möjligt. Möjligheter till bostadsanpassning och hemtjänst har bidragit till detta. Hemtjänst och hemsjukvård har utvecklats för att klara allt större behov i de äldres hemmiljö, samtidigt som antalet platser i särskilt boende har minskat från 121 000 till 94 000 under 2000-talet. Frågan är om inte kvar-bo-principen drivits för långt. Fler och fler vittnar om att kommuner, som tyngs under en allt kärvare ekonomi, hänvisar svårt sjuka äldre hemtjänst och hemsjukvård istället för en plats med heldygnsomsorg.

Det behövs alternativa boenden som äldre personer kan flytta till innan krämpor och sviktande hälsa gör sig gällande.

Boende för "yngre" äldre

Det måste byggas fler bostäder som svarar mot de "yngre" äldres behov av social gemenskap och trygghet, men som på sikt, när det behövs, kan erbjuda service i form av hemtjänst och annat stöd. Ett utbud av senior- eller trygghetsbostäder i tillräcklig omfattning kan minska behovet av vård- och omsorgsboende, något som är positivt främst för individen men också för samhället i form av minskade kostnader. Det är ett boende som i första hand ska tillhandahållas på den öppna bostadsmarknaden, men det kräver inte desto mindre att boendekedjan fungerar och att kommunerna tar ett ansvar för bostadsförsörjningen. De allmännyttiga, kooperativa och privata bostadsföretagen har en viktig roll i detta arbete.

Det krävs en framsynt och aktiv mark- och bebyggelseplanering i kommunen. Vi menar att kommunerna måste känna till hur behov och efterfrågan från äldre ser ut. Det måste också finnas någon form av kommunal förmedling eller informationsservice för äldre bostadssökande där de kan få information och matchas mot bostadsföretag.

Vi socialdemokrater vill

- skärpa kommunernas bostadsförsörjningsansvar; att kommunerna genomför en inventering av bostadsbeståndets tillgänglighet för äldre, att åtgärder för att tillgodose äldres bostadsbehov ska ingå i de kommunala bostadsförsörjningsplanerna,
- skapa en form av kommunal förmedling eller informationsservice för äldre, bostadssökande och bostadsföretag.

Seniorbostäder

Seniorbostäder är ett samlingsbegrepp för former av vanligt boende som utmärks av god tillgänglighet och tillgång till gemensamhetslokaler. Det krävs en viss uppnådd ålder för att få flytta in. Bostäderna finns på den ordinarie bostadsmarknaden och ligger inom ramen för lagen om kommunernas ansvar för bostadsförsörjningen.

Bostäderna upplåts med hyresrätt, bostadsrätt eller kooperativ hyresrätt.

Utbudet styrs i huvudsak av byggansvarigas bedömningar av efterfrågan och betalningsförmåga hos den äldre befolkningen men också genom enskilda personers och grupperns initiativ. Merkostnader för anpassningar i befintlig bebyggelse och vid nyproduktion för att öka tillgänglighet i området och i fastigheterna liksom kostnader för gemensamhetslokaler kan påverka hyror/avgifter.

Seniorbostad skaffar man på de sätt som redan idag förekommer, det vill säga genom bostadsförmedling/bostadskö, köp av bostadsrätt, medlemskap i en kooperativ

hyresrättsförening eller kontakt med byggare/motsvarande. Antalet seniorbostäder har ökat under de senaste sex åren, från cirka 11 000 till 28 000.

Trygghetsbostäder

Trygghetsbostäder är bostäder för äldre, oftast de som passerat sin 80-årsdag, som känner sig oroliga och otrygga i den vanliga bostaden, men ännu inte är så sköra och dåliga att de behöver vård- och omsorgsboendets fulla kapacitet.

Trygghetsbostäderna ska uppfylla höga krav på tillgänglighet, tillgång till gemensamhetslokaler, servicevärd/-värdinna eller motsvarande och trygghetslarm. Det här är bostäder som ska upplåtas med hyresrätt och med begränsningar i överlåtelse.

De ska ha tillgång till gemensamhetslokaler. Hyresgästerna beslutar själva om hur gemensamhetslokalerna får användas, när kostnaderna för dessa lokaler slås ut på hyrorna. Kommunen kan välja att subventionera gemensamhetslokalerna och på så sätt låta dem vara tillgängliga också för andra. I gemensamhetslokalerna ska det vara möjligt att äta tillsammans.

Hyresgästernas eventuella behov av vård och omsorg tillgodoses av behovsprövad hemtjänst och/eller hemsjukvård på motsvarande sätt som i ordinärt boende. Personal som resurs till alla hyresgäster bör finnas tillgänglig vissa tider och dagar i veckan för gemenskapsbefrämjande och aktiverande insatser.

Kostnaderna för personal som är en resurs för alla hyresgäster bekostas av kommunen som en förebyggande och stödjande insats. Bostäderna ska vara tillgängliga och uppfylla de högre kraven för svensk standard för bostadsutformning.

Vi socialdemokrater vill att

- de statliga investeringsstöden för vård- och omsorgsboende (särskilt boende) även ska kunna användas för trygghetsboende.

Närmiljöns betydelse för äldres vardag

För det goda boendet är både miljön i och kring ett bostadsområde viktiga. För äldre handlar det om att kunna ta sig till och från bostaden, komma upp i sin lägenhet, nå tvättstugor, förråd och gårdar. Det handlar också om närheten till kommersiell och samhällelig service, att det finns en vårdcentral i närheten, liksom hemtjänst och grannkontakt.

Runt om i Sverige finns det behov av upprustning och förnyelse av bostadsbeståndet som kom till under de stora utbyggnadsåren på 60- och 70-talen. En viktig punkt i

det socialdemokratiska bostadspolitiska programmet är gemensamma satsningar från stat och kommuner för upprustning och förnyelse av dessa områden.

I dessa satsningar måste de äldres behov finnas med som en utgångspunkt. Ökad tillgänglighet inne och ute är en viktig utgångspunkt. Det kan finnas delar av ett bestånd som enklare än andra kan förses med hissar och andra åtgärder för tillgänglighet. Närheten till service och vårdcentral kan motivera upprustning till äldrestandard eller kompletterande bebyggelse av seniorbostäder liksom bostäder för vård- och omsorg. Landstingen måste därför medverka i detta arbete och en fri etablering av vårdenheter som undergräver möjligheterna till samplanering avvisas.

Förtätning genom att bygga hyres- och bostadsrätter i centrala lägen har på många håll både skapat mer bärkraftiga centrum och visat sig vara attraktivt för äldre resursstarka som vill lämna småhus. Kommunen kan också som förebyggande insatser i äldreomsorgen bidra till att samlingslokaler eller andra gemensamhetslokaler liksom aktiviteter i dessa kommer tillstånd i anslutning till trygghetsboenden eller seniorboenden och ibland kan det vara lämpligt att samutnyttja lokaler för verksamhet av olika slag med vård- och omsorgsboende.

Vård- och omsorgsboende

För den som behöver mycket omsorg är plats i så kallat vård- och omsorgsboende (särskilt boende) nödvändigt. Plats i vård- och omsorgsboende omfattas idag av rätten till bistånd enligt socialtjänstlagen och så bör det vara även i framtiden. I boendet erbjuds service, personlig omvårdnad och hemsjukvård dygnet runt.

Samtidigt som antalet seniorbostäder har vuxit under ett antal år har antalet platser i särskilt boende minskat. Det har skett genom att flerbäddsrumsrum gjorts om till enkelrum, vilket har varit bra och en viktig standardhöjning. Men omvandlingen har också möjliggjorts genom att äldre fått mer hjälp i hemmet för att kunna bo kvar i eget boende så länge som möjligt. Denna så kallade kvarboendepprincip har på många sätt varit bra, men samtidigt är det vår bedömning att det på många håll drivits för långt. Ingen som är gammal, skör och orolig ska tvingas att bo kvar hemma bara för att man inte är jättesjuk. Äldres behov av trygghet och gemenskap ska vägas in som ett viktigt skäl i biståndsbedömningen för plats i särskilt boende. Tillgången till platser i särskilt boende måste därför öka så att de motsvarar behoven.

Om båda personerna i ett par behöver plats i vård- och omsorgsboende och vill fortsätta bo tillsammans är det idag inte självklart att de får göra det. Vi anser att det är rimligt att makar, sambor eller registrerade partner ska ges möjlighet att kunna bo tillsammans även sedan de beviljats vård- och omsorgsboende.

Vi vill genom fortsatta statliga investeringsbidrag stimulera kommunerna att genomföra ny- och ombyggnad av vård- och omsorgsboenden. Alla svårt demenssjuka ska ha rätt att få plats på ett demensboende.

Vi socialdemokrater vill att

- den som är gammal och skör, sjuk eller orolig ska ha möjlighet att flytta till ett vård- och omsorgsboende,
- tillgången till vård- och omsorgsboenden måste öka. De statliga investeringsstöden för att bygga nya boenden bör fortsätta.

Korttidsboende/vård

Korttidsboende är egentligen ingen egen boendeform utan en kort tids vård. Korttidsvården inrymmer bland annat rehabilitering, avlastning för närstående-vårdare och bedömning av lämpligt boende. Det är viktigt att kommunerna har en god kapacitet av korttidsboende/vård för att snabbt kunna erbjuda den äldre en plats när behov uppstår. Det kan handla om att den egna hälsan plötsligt blir nedsatt, att den anhöriges hälsa sviktar eller att den anhöriga helt enkelt behöver vila och avlastning.

Platser för korttidsboende eller korttidsvård är en del i de särskilda boendeformerna för äldre och ingår därmed i kommunernas skyldighet enligt Socialtjänstlagen.

Höjd kvalitet i äldreomsorgen

Större inflytande i vardagen

Alla vill vi ha makt över våra liv. Tyvärr upplever inte alla äldre att de har möjlighet att bestämma över sin egen vardag. Sådant som annars är självklart i livet, som att själv bestämma om man vill städa eller gå en promenad, är svårt att få gehör för när man behöver hjälp av hemtjänsten eller äldreomsorgen. Det vill vi socialdemokrater ändra på.

Att själv få bestämma och välja är viktigt. På frågan om vad som är viktigt att välja i äldreomsorgen är svaret sällan i första hand att få välja offentlig eller privat utförare. Det handlar istället oftast om att få utbildad personal, att få träffa samma personal varje gång eller åtminstone personal man känner igen och att få bestämma när de ska komma och vad de ska göra.

Vi socialdemokrater anser det självklart att den som behöver hemtjänst ska ha rätt att få hjälp av utbildad och kunnig personal som i så stor utsträckning som möjligt är samma från dag till dag. När man väl förklarat hur man vill bli duschad och hur man vill ha bäddat så ska man slippa förklara det om igen för idel nya ansikten.

För att detta ska bli möjligt krävs investeringar i personalens kompetens, fler fasta heltidstjänster och högre lön. Grundbemanningen ska vara tillräcklig så att sjukdom och frånvaro i personalgruppen inte gör att de övriga måste jobba dubbelt så snabbt. Det är också viktigt med en rimlig schemaläggning.

Vi föreslår att tryggheten för äldre ökas genom att all personal som besöker äldre i deras bostad ska visa upp en särskilt utfärdad id-bricka.

Kommande generationer pensionärer kommer att vara en brokig skara med skiftande intressen. Det kommer att finnas personer med bakgrund från världens alla hörn, som talar många olika språk och som har en uppsjö av olika intressen. Alla har rätt till en äldreomsorg och ett boende som passar dem. Några vill ha ett äldreboende i närheten av golfbanan, andra vill bo hemma hos sina barn. Några vill att personalen ska kunna prata spanska, andra tycker det är viktigt att kunna ha ett husdjur.

Vi vill att äldre i större utsträckning själva ska kunna bestämma vad hemtjänsttimmarna ska användas till. Ibland vill man ha hjälp att handla eller duscha,

en annan dag vill man gå en promenad. Det är äldres önskemål som ska styra när vi utvecklar framtidens äldreomsorg.

Att vi alla vill bestämma själva är vår utgångspunkt.

Vi socialdemokrater vill

- ge äldre möjlighet att själva bestämma mer hur hemtjänsttimmarna ska användas.

Hög och likvärdig kvalitet för alla

Varje omsorgstagare ska ges rätt till inflytande och valfrihet. Alla ska också kunna känna sig trygga med att den offentligt finansierade äldreomsorgen håller hög kvalitet, oavsett om utföraren är offentlig, ett kooperativ, en ideell organisation eller en privat leverantör. Vi socialdemokrater bejakar olika utförare inom äldreomsorgen. Samma höga kvalitetskrav ska dock ställas på alla som är verksamma inom den offentligt finansierade omsorgsverksamheten. För att säkerställa kvaliteten i välfärden behövs mer resurser. Kvaliteten i välfärden är viktigare än låg skatt.

Privatiseringen inom äldreomsorgen får aldrig bli ett självändamål och vinstintresset får aldrig vara styrande över kvaliteten. Politiken måste ta ett ansvar för att etablering av nya aktörer utformas så att skattemedel används effektivt, leder till hög kvalitet, kommer alla till del och styrs efter behov.

Vi vill ändra den nu gällande lagen om valfrihet (LOV). Lagen innebär fri etablering för företag inom äldreomsorgen och hindrar kommunerna att utforma och utveckla egna modeller utifrån medborgarnas behov.

Fri etablering innebär att kommunerna blir tvungna att tillåta vårdföretag att etablera sig där de finner det mest lönsamt. Det är oacceptabelt att marknadsmekanismer ska styra i en behovsstyrd verksamhet.

Vi socialdemokrater avvisar fri etablering för företagen inom hela välfärdsområdet, inte bara äldreomsorgen. De folkvalda ska ha rätt att neka nyetableringar och att geografiskt styra var en ny utförare får etablera sig. Det är nödvändigt för att resurser ska kunna styras dit behoven är som störst.

LOV möjliggör även för privata utförare att sälja tilläggstjänster. Vi motsäger oss bestämt en äldreomsorg där de som har råd tillåts köpa extra tjänster inom den offentlig finansierade vården och omsorgen. Det kommer på sikt att leda till att den offentligt finansierade vården urholkas. Det skapas en ”bas” som alla har tillgång till

och den som vill (och har råd) kan köpa tjänster som även skattesubventioneras utöver detta.

Självklart är det bra om det utvecklas en marknad för tjänster och service som pensionärer kan och vill efterfråga. Det kan vara del av en växande tjänstesektor som får allt större betydelse för Sveriges ekonomi. Men privat finansiering av tjänster som köps på en marknad ska inte blandas ihop med den omsorg som finansieras gemensamt via skatten.

Det krävs grundliga överväganden innan så viktiga välfärdsverksamheter som äldreomsorgen kan privatiseras i form av att säljas ut - såld verksamhet är svår att köpa tillbaka om behov eller förhållanden förändras. Det är inte heller motiverat att personal kan överta offentlig egendom för att sedan med stor vinst sälja denna vidare till privata aktörer. Det leder vare sig till mångfald eller till sund konkurrens. Vi socialdemokrater anser därför att det behövs en lag om investeringsskydd som skyddar gemensamma investeringar och förmögenheter bekostade av skattebetalarna så att dessa inte slumpas bort till ett fåtal ägare till underpris

Jämställdhet

Frågan om tillgång till äldreomsorg samt innehåll och kvalitet handlar i mångt och mycket om äldre kvinnors välfärd. Kvinnorna är i majoritet som brukare av omsorg (cirka 70 procent), som personal (cirka 90 procent) samt som anhörigvårdare (cirka 70 procent). Bland äldre över 80 år har drygt 40 procent av kvinnorna och cirka 25 procent av männen offentlig äldreomsorg. Det beror på att kvinnorna oftare än männen är ensamstående. Bland kvinnor i åldersgruppen 85–89 år är ca 80 procent änkor eller skilda medan det bland män i samma ålder är ca 40 procent änklings eller skilda.

Socialstyrelsens rapport *Jämställd socialtjänst?* som kom för några år sedan visade att äldreomsorgen är dåligt anpassad till kvinnors behov. Detta trots att äldre kvinnor är den dominerande gruppen bland de äldsta. Omotiverade olikheter när det gäller vilken vård som ges och erbjuds kan aldrig accepteras. Kvinnors och mäns omsorgsbehov måste bedömas på ett likvärdigt sätt av socialtjänsten.

Undersökningar har visat att äldre kvinnor i högre grad än män föredrar offentlig hjälp framför hjälp från någon anhörig. En trolig förklaring till detta är att äldre kvinnor oftare är ensamstående och står utan alternativ till offentlig hjälp. Lika god tillgång till offentlig omsorg för kvinnor och män, liksom att anhörigomsorg ska byggas på frivillighet från båda sidor i omsorgsrelationen, är viktiga aspekter på jämställdhet ur både brukares och anhörigas perspektiv.

Vi socialdemokrater anser

- att det behövs bättre statistik och uppföljning av äldreomsorgens resultat och kostnader. Denna uppföljning bör vara könsuppdelad.

Personalen – äldreomsorgens viktigaste resurs

Den enskilt viktigaste åtgärden för att höja kvaliteten inom äldreomsorgen är att satsa på personalen. Det är oacceptabelt att ca 30 procent av personalen idag inte har yrkesutbildning för jobb i äldreomsorgen.

Så här skriver Socialstyrelsen i sin granskning av äldreomsorgen: *”Den fortsatt låga andelen yrkeskompetent omvårdnadspersonal inverkar negativt på kvalitetsutvecklingen. Staten bör vidta åtgärder för att öka utbudet av yrkeskompetent omvårdnadspersonal. Det är angeläget att lägga fast kraven på att all personal ska ha en definierad lägsta yrkeskompetens, att utbildningssystemet bör ses över och att förutsättningarna för lärande knutet till arbetsplatserna förbättras.”*

Vi delar den uppfattningen. Den socialdemokratiska regeringen satsade under tre år en dryg miljard kronor på Kompetensstegen för anställda inom äldreomsorgen. Satsningen har varit mycket lyckad. Kompetensstegen för äldreomsorgens personal har inneburit tusentals utbildningsinsatser runt om i landet kring bland annat demensvård, läkemedel, bemötande och matsituationen inom äldreomsorgen. Det är viktigt att denna stora kompetenssatsning får fortsätta för att höja kunskapsnivån och skapa goda förutsättningar för en omsorg av hög kvalitet samtidigt som anställda ges utvecklingsmöjligheter. De som idag arbetar inom äldreomsorgen bör få möjlighet att genom validering och utbildning nå undersköterskekompetens.

Vi vill att staten fortsätter att satsa resurser på kompetensutveckling för äldreomsorgens personal. Det behövs en massiv satsning för att se till att personalen i äldreomsorgen har tillräcklig utbildning. Att arbeta med vård och omsorg om en annan människa som kanske är sjuk och skör är ett viktigt arbete som kräver hjärta och hjärna. Personalens kunskap, erfarenhet, empati, människokännedom, humor och kreativitet är det som avgör kvalitén. Arbetets vikt bör synliggöras genom att det införs nationella kompetenskrav för att arbeta i äldreomsorgen. Därutöver behöver ett stort antal medarbetare också ha specialiserad kompetens för att kunna utveckla omsorgen på bästa sätt. Vi föreslår att det utvecklas nationella specialistutbildningar för undersköterskor som gör det möjligt att gå vidare och utbildas till t.ex. demensundersköterska eller rehabiliteringsundersköterska.

Mönsterarbetsplatser

Begreppet mönsterarbetsplatser står för arbetsplatser där arbetsgivare och anställda verkar tillsammans för en bättre arbetsplats. En gemensam värdegrund, möjlighet för alla att påverka och bra chefer är här viktiga byggstenar. Mönsterplatser är också benämningen på ett samarbete mellan Kommunalarbetsförbundet och socialdemokraterna. Tillsammans vill vi skapa goda arbetsplatser. Genom facklig-politisk samverkan vill vi förstärka och påskynda det utvecklingsarbete som påbörjats.

Välfärdssektorn står inför stora utmaningar med stora generationsväxlingar. Jobben måste bli så attraktiva att fler väljer den yrkesbanan och vill jobba kvar. För att klara denna utmaning måste vår gemensamma sektor bli ett föredöme och erbjuda attraktiva arbetsvillkor. Den plattform som Kommunal och socialdemokraterna enats om bygger på att välfärden är en solidaritetstanke med inflytande i flera nivåer. Brukarinflytande; anställdas inflytande – samverkansavtal och demokratiskt inflytande för hela samhället.

I detta ligger bland annat målsättningar om att välfärdssektorn ska ha samma sysselsättningsgrad som den övriga arbetsmarknaden, rätt till trygga anställningar med kollektivavtal, meddelandefrihet och väl fungerande arbetsorganisationer som rymmer inflytande över det egna arbetet. Det livslånga lärandet ska garanteras genom goda möjligheter till utbildning, fortbildning och kompetensutveckling liksom goda och öppna arbetsförhållanden. Parternas roll för att skapa mönsterarbetsplatser är central.

Äldreomsorg för HBT-personer

Alla människor har rätt att bli bemötta på ett respektfullt sätt inom äldreomsorgen. Det gäller även homo-, bi och transsexuella personer. Många äldre HBT-personer har under sina liv varit tvungna att smyga med sin sexuella läggning på grund av samhällets okunnighet och fördomar. Nu lever vi i en tid med större öppenhet, men tyvärr vittnar HBT-personer om fortsatt bristande respekt inom vården och äldreomsorgen. Alltjämt negligeras livskamrater av samma kön, ibland till förmån för avlägsna släktingar. Så får det naturligtvis inte vara. Det är därför viktigt att personalen inom äldreomsorgen har goda kunskaper om HBT-frågor och inte tar för givet att alla lever eller har levt i en heterosexuell relation.

Äldreomsorg för äldre med annat modersmål

Omsorgen av äldre med utländsk bakgrund behöver utvecklas. Andelen äldre med annat modersmål än svenska ökar och detta ställer nya krav på äldreomsorgen.

Den som är i behov av vård och omsorg behöver kunna kommunicera med personalen oberoende av om man har kunskaper i svenska eller inte. Det språk man lärde sig sist i livet är ofta det språk man glömmer först när man blir äldre. Den som har begränsade kunskaper i svenska blir ofta i alltför hög grad beroende av barn och släktingar. I de fall äldre inte lärt sig svenska eller på grund av sjukdom förlorat det svenska språket uppstår en svår situation för alla inblandade.

När man är gammal och sjuk har den trygghet som följer av bekanta platser, språk och traditioner extra stor betydelse. Att till exempel kunna bemöta en människa i livets slutskede på ett bra sätt kräver mycket av vård- och omsorgspersonalen. Allt fler av äldreomsorgens personal har ett annat modersmål än svenska men de utgör fortfarande en liten andel av den totala personalstyrkan.

Språkkunnighet och kulturell kompetens bör ses som en merit vid anställning inom äldreomsorgen och verksamheterna bör stimuleras att anställa fler med annan språklig och kulturell bakgrund än svensk. Personal som har behov av bättre kunskaper i svenska ska kunna få det, till exempel genom riktade kurser i omvårdnadssvenska.

Vi tycker att det är viktigt att alla äldre har möjlighet att kommunicera med omsorgspersonalen på ett bra sätt. Språkfrågan är därför viktig.

Vi vill att den som har ett annat modersmål än svenska ska ha möjlighet att få hela eller delar av sin omsorg på sitt modersmål. För att detta ska kunna förverkligas måste nya modeller utvecklas och vissa särskilda boenden för till exempel finsktalande äldre inrättas. För att möta de växande behoven hos äldre med utländsk bakgrund bör vi ta initiativ till utveckling av sådana modeller.

God och näringsriktig mat för äldre

Maten och måltiden är grundläggande för vårt välbefinnande. Alla människor ska ha möjlighet att få känna doften av nylagad mat och sedan få den serverad i lugn och ro. Man ska också ha möjlighet att få äta mat i samvaro med andra om man önskar det.

Idag får cirka 200 000 personer får i dag sin mat genom hemtjänst eller äldreboende. Dess värre kan vi konstatera brister i matkvalitet inom äldreomsorgen och hemtjänsten. Undernäring är ett stort, men tyst problem, bland många äldre. Det spelar heller ingen roll hur näringsrik maten är om den inte är god och serveras på ett aptitligt sätt. Många mediciner ger dessutom dålig aptit. Maten och matsituationen måste därför särskilt uppmärksammas hos äldre. Näringsinnehållet i maten är en av de viktigaste källorna för att bevara hälsan och kunna återfå den efter sjukdom.

En kvalitetssatsning på bättre vård för de mest sjuka måste naturligtvis innehålla en insats för maten. För att kunna förebygga och åtgärda näringsproblem behövs personal med nutritionskompetens i kommunerna. Idag har endast ett mindre antal kommuner en dietist anställd.

Vi socialdemokrater vill

- genomföra en kvalitetssatsning på maten för äldre.

Frivilliga insatser

För många äldre är den värsta plågan inte värk eller rörelsehinder utan ensamhet. Ensamheten kan komma plötsligt, när livskamraten går bort och det blir ekande tomt vid köksbordet. Eller komma smygande när allt färre vänner finns kvar att kontakta, när telefonen blir tystare och breven färre. För många förvärras ensamheten av att man kanske har svårt att ta sig ut ur lägenheten utan hiss, eller för att man är rädd att gå ut ensam.

Redan idag görs stora insatser av pensionärsorganisationer och andra ideella organisationer för att med olika aktiviteter, fysiska såväl som andra, bryta äldres isolering. Frivilliga insatser av och för äldre är ovärderliga för att stärka de sociala banden i närsamhället och motverka ensamhet. Möjligheterna till att öka utbudet av väntjänster och väntjänstcentraler och för att utveckla pensionärs- och anhörigorganisationers sociala och stödjande verksamheter behöver stärkas.

Vi vill dock understryka att de insatser som görs på ideell basis är frivilliga och aldrig inte ska ersätta kommunernas ansvar för en god äldreomsorg.

Vi socialdemokrater vill

- satsa på väntjänster och väntjänstcentraler,
- underlätta för pensionärs- och anhörigorganisationers sociala och stödjande verksamhet.

Äldreforskningen

Äldreforskningen bidrar till att utveckla vården och omsorgen om äldre. Mer resurser bör därför satsas på äldreforskning. Ett angeläget område för vidare forskning är kvinnors och mäns skilda behov av vård och omsorg. Vi vill att man utvecklar arbetet med äldres trygghet och säkerhet i hemmet och i närmiljön. Enbart fallolyckor kostar samhället 5 miljarder kronor årligen och mycket lidande i varje enskilt fall. Andra angelägna områden är till exempel anhörigfrågor och demensfrågor. Den fortsatta utvecklingen av vård och omsorg är beroende av att

verksamheten fortlöpande får tillgång till nya kunskaper och nya och utvecklade metoder.

Att investera i de svårast sjuka och sköra äldre

Vi vill satsa på de svårast sjuka äldre. De är för dåligt omhändertagna i dag och vi vill därför utveckla sjukvården för dem. Den grundläggande förutsättningen för att de allra svagaste och sköraste patientgrupperna i samhället ska få tillgång till vård är att vården ges på lika villkor, efter behov och finansieras gemensamt.

En av de mest betydelsefulla uppgifterna är att rusta upp hemsjukvården. Det är oacceptabelt att multisjuka äldre åker in och ut på akutmottagningen. De ska direkt komma till en avdelning med geriatrisk kompetens och gott samarbete med kommunen.

Vi socialdemokrater är mycket kritiska till den utveckling som nu sker i vissa landsting och kommuner där man skapat valmodeller och ersättningssystem som tycks utformade främst för de ganska friska medborgarna och som missgynnar de sjuka och gamla. Om vinstintresset får styra ohämmat inom vården är risken uppenbar att människor delas upp i mer respektive mindre lönsamma patienter. Äldre och svaga, icke lönsamma, patienter får inte sina behov av vård och omsorg tillgodosedda. Den som kan betala väl för sig får bättre tillgång till tjänsterna än dem som är mer resurssvaga.

Det krävs ett politiskt ledarskap som vågar prioritera vården för de sjukaste och sköraste. Vårdens organisation måste förändras för att utgå från den multisjuka äldre istället för att organiseras utifrån diagnoser eller organ.

Utveckla geriatriken – investera i personalen

Personalens kompetensnivå är en av de viktigaste nycklarna för att höja kvaliteten. Inom äldreomsorgen vill vi införa en lägsta kompetensnivå för att alls få arbeta med sköra äldre, det är ett ansvarsfullt och viktigt jobb som inte vem som helst kan anförtros. Vi vill även göra det möjligt för undersköterskor att gå vidare och specialisera sig till t.ex. rehabiliterings-undersköterska eller demensundersköterska. Dessa specialiseringar bör vara nationella. Det behövs också fler specialistutbildade sjuksköterskor för att arbeta med äldre och sköra patienter och det behövs fler geriatriker.

Det kräver att det utbildas fler geriatriker för att tillgången blir lika god för äldre oavsett var i landet de bor. Utöver fler ST-tjänster kan en modell vara att särskilda

specialistutbildningar skapas för t.ex. allmänläkare eller specialister i internmedicin som senare vill skaffa sig dubbel specialistkompetens genom att också bli geriatriker. En viktig förutsättning var att den socialdemokratiska regeringen, i strid med specialistutredningen, beslutade att geriatrik skulle vara kvar som egen specialitet.

Svensk hälso- och sjukvård står inför stora utmaningar att klara generationsväxlingen när de stora pensionsavgångarna kommer, samtidigt som det behövs fler anställda i vården för att möta de ökade behoven. Det krävs en målmedveten politik såväl nationellt som i landstingen/regionerna för att attrahera, utbilda och rekrytera kunniga och engagerade medarbetare under de kommande åren.

Vi föreslår att staten tar initiativ till att tillsammans med parterna tillsätta en delegation för framtidens kompetensförsörjning i vården. Delegationen ska ha i uppdrag att utarbeta strategier och konkreta förslag för att trygga den framtida rekryteringen till hälso- och sjukvården. Den ska lägga förslag och rekommendationer såväl nationell nivå som insatser som kan genomföras lokalt/regionalt.

Vi socialdemokrater vill

- investera i personalens kompetens,
- utbilda fler geriatriker,
- inrätta en delegation för framtidens kompetensförsörjning i vården.

Bättre samordning kring svårt sjuka äldre

Samordningen av insatserna för de mest sjuka äldre behöver förbättras. Så länge som en patient i huvudsak har en sjukdom i taget och själv kan medverka aktivt fungerar den specialiserade vården bra och kan drivas isolerat. Men många äldre patienter har flera samtidiga sjukdomar, oklara symptom och problem som saknar diagnos eller kräver långvarig rehabilitering. Detta ställer helt andra krav på samordning mellan vårdens olika delar, äldreomsorgen hemsjukvården och hemtjänsten. När detta inte fungerar fylls istället sjukhusens akutmottagningar och patienterna riskerar att skickas runt mellan vårdenheter. Detta leder ofta till svåra påfrestningar för de äldre och deras anhöriga samt merarbete för sjukvården och omsorgen.

En av de mest angelägna förändringarna i svensk sjukvård är därför att få till bättre samordnade insatser för våra mest sjuka äldre. För dessa patienter måste vårdinsatserna från sjukhus och primärvård samordnas med kommunernas vård och omsorg. Det ställer krav på samordning mellan olika aktörer och arbete i team men också överenskommelser på övergripande politisk nivå. Nisse-projektet i Skåne har varit ett exempel på hur samordningen av insatserna för äldre patienter kan

förbättras. Projektet har visat att det går att göra ganska stora förbättringar av organisationen kring vården av äldre. Kommuner och landsting bör gemensamt utveckla samarbete och organisation för vården av äldre för att primärvård, socialtjänst och slutenvård ska skapa gemensamma rutiner för att bättre ta hand om mycket gamla och multistjuka patienter som ofta behöver sjukhusvård.

Det bör säkerställas att alla äldre multistjuka patienter har en fast läkarkontakt med helhetsansvar.

Vi socialdemokrater föreslår att

- alla äldre multistjuka patienter ska ha en fast läkarkontakt med helhetsansvar.

Demensvården

Demens är en folksjukdom och den som är sjuk blir så småningom beroende av omgivningens insatser för vård och omsorg. I dag lever 140 000 personer i Sverige med demens. Den stadigt ökade medellivslängden i Sverige, som egentligen är en stor framgång för välfärden, innebär att också antalet personer med demens kommer att öka. Om 25 år beräknas antalet demenssjuka ha stigit till 210 000 personer. Det gör demens till en av de stora folksjukdomarna. Demens kallas ofta för de anhörigas sjukdom. Tillsammans med den som är sjuk känner också många anhöriga den rädsla, sorg och ångest som sjukdomen alstrar. Och den som är sjuk blir alltmer beroende av sin närmaste omgivning. God demensvård handlar både om insatser som riktar sig till den som är sjuk och om att utveckla stödet till anhöriga.

Sverige har en god demensvård, men det finns svagheter och det krävs riktade insatser för att höja kvaliteten inom demensvården. Risker är annars stora att demenssatsningar kommer till korta i en konkurrens med andra angelägna behov.

Utbildad vårdpersonal med rätt kompetens är en förutsättning för att svårt sjuka personer med nedsatt autonomi ska få rätt vård och behandling. Det är viktigt att diagnos ställs i ett tidigt skede av sjukdomen så att patienten bemöts med värdighet och respekt. Det underlättar även fortsatt vårdplanering. Vi menar att det behövs en bred kompetenssatsning för att öka spetskompetens hos alla yrkesgrupper som arbetar inom demensvården; allmänläkare, företagsläkare, fler demenssjuksköterskor, undersköterskor med specialutbildning och fler demensteam. Det är viktigt att upptäcka demenssjukdom så tidigt som möjligt för att kunna sätta in bromsmediciner.

Det finns också ett stort behov av demenskunskap på samtliga grundutbildningar inom vård och omsorg. Personalens kompetensnivå är en av de viktigaste nycklarna

för att höja kvaliteten. Inom äldreomsorgen vill vi införa en lägsta kompetensnivå för att alla få arbeta med sköra äldre, det är ett ansvarsfullt och viktigt jobb som inte vem som helst kan anförtros. Vi vill även göra det möjligt för undersköterskor att gå vidare och specialisera sig till t ex rehabiliteringsundersköterska eller demensundersköterska. Dessa specialiseringar bör vara nationella. Det behövs fler specialistutbildade sjuksköterskor för att arbeta med äldre och sköra patienter och det behövs fler geriatriker.

De närstående, som kanske har levt länge med den sjuke, har en betydelsefull uppgift för att påtala förändrat beteende, oro eller smärta hos den sjuke. Det är därför viktigt att lyssna på de anhöriga och ge dem stöd och avlastning.

Forskningen har gjort att vi idag vet allt mer, men Sverige är ett av världens ledande länder i forskningen om demenssjukdomar. Men det finns brister när det gäller spridning och användning i vården av dessa kunskaper. För att kunskapen verkligen ska användas krävs satsning på kompetensutveckling.

Vi socialdemokrater föreslår

- riktade insatser för att öka kompetensen inom demensvården. Demenssjuksköterskor och undersköterskor med specialutbildning i demens är nödvändiga för en god vård. Allmänläkare och företagsläkare bör få ökade kunskaper för att ställa diagnos och ge behandling,
- att alla personer som misstänks ha en demenssjukdom erbjuds en demensutredning.

Anhöriga

Även om kvinnorna är i stor majoritet är det både män och kvinnor som idag vårdar anhöriga i stor omfattning. Anhörigas insatser är ovärderliga och minst lika omfattande som de offentliga insatserna för äldreomsorg. Många anhöriga vårdar en make/maka eller annan anhörig för att man vill göra det. Men även om man vill så orkar man inte hur mycket som helst. Det är mycket viktigt att poängtera att kommunen inte får avslå en ansökan om hemtjänst med hänvisning till att en anhörig skulle kunna göra det istället. Vi anser att anhörigvårdare ska få stöd, hjälp och avlastning av kommunen. Det kan handla om växelvård, avlösare, studiecirklar, träffpunkter, utbildning, hemtjänst med mera.

Vi socialdemokrater vill

- att alla anhöriga ska ha rätt till stöd och avlastning.

Utveckla hemsjukvården

Många sjuka äldre vill kunna välja att bo kvar hemma i sin invanda miljö och få vård där. Då ska de vara garanterade en bra och säker vård. För att uppnå det måste hemsjukvården byggas ut och upprustas. Det behövs även mer personal inom hemsjukvården.

Det är viktigt att svårt sjuka, oftast äldre, kan komma i kontakt med läkare utan att utsättas för allt för stora påfrestningar. Läkare ska kunna komma hem till sjuka äldre. Annars riskerar den sjuke äldre att i onödan hamna på sjukhusets akutavdelning för åkommor skulle kunna avhjälpas hemma av en läkare. Distriktsjuksköterskan är den som står för stora och viktiga delar av hemsjukvården, men behöver mer tid för det patientnära arbetet.

Undersköterskor bör ges utbildning och möjlighet att använda hela sin kompetens i arbetet. Arbetsterapeuter och sjukgymnaster ska ha tid att komma hem till sjuka äldre.

Vi vill samla huvudmannaskapet för både hemsjukvård och äldreomsorg hos kommunen för att kunna samverka och samordna insatserna. I hälften av landets kommuner är det fortfarande två olika organisationer för vården och omsorgen om äldre som vårdas hemma. Det betyder att först kommer kommunens hemtjänst och någon timme senare kommer landstingets omvårdnadsteam. Det blir många olika personer att lära känna och stor risk att det ena inte vet vad den andra gör. Äldre är värda en bättre omvårdnad. Kommunen har ansvar för hemsjukvården för alla dem som bor i ett särskilt boende. Kommunerna bör också vara ansvariga för hemsjukvården för dem som bor i eget boende.

Socialdemokraterna

